

تقریبی» بود و نسبت به نظرات فقهی اهل سنت با احترام برخورد می‌کرد. او همچنین در کتاب دیگرش با عنوان «تقریب بین المذاهب» ایده‌های بیشتری را درباره امکان وحدت اسلامی مطرح کرده بود. استادان دیگر آیت‌الله تسخیری نظیر آیات عظام سید ابوالقاسم خویی و شهید صدر نیز از چهره‌های درخشان وحدت اسلامی بودند. آیت‌الله تسخیری در کتاب «لمحات من فکر بعض الشخصیات التقربیه» به جایگاه رفیع ایشان در موضوع تقریب اشاره دارد. (التسخیری، محمدعلی (۱۴۲۹ق) لمحات من فکر بعض الشخصیات التقربیه، ص ۲۰۰-۱۹)

متأثر از اندیشه‌های شهید صدر و شهید مطهری

در میان استادان ایشان، اندیشه‌های آیت‌الله شهید سید محمدباقر صدر تأثیر شگرفی بر آیت‌الله تسخیری گذاشت. بعدها آیت‌الله تسخیری تصریح کرد که تدوین برنامه‌ها و راهبردهای مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، مبتنی بر آرا و اندیشه‌های شهید صدر بود (صداقت ثمرحسینی، کامیار، ۱۴۰۱ش) در احوال و اندیشه‌های آیت‌الله شهید سید محمدباقر صدر، ص ۱۶۴، مصاحبه با آیت‌الله تسخیری).

اندیشه‌ها و نوآوری‌های آیت‌الله شهید صدر موجب انقلاب فکری بزرگی در آیت‌الله تسخیری شد که با آشنایی او با آیت‌الله شهید مرتضی مطهری دو چندان شد. ایشان مقاله‌ای مهم درباره وجود مشترک این دو اندیشمند بزرگ اسلامی نگاشته و به دین فکری خود به آن اشاره دارد (التسخیری، محمدعلی (۱۴۲۹ق) لمحات من فکر بعض الشخصیات التقربیه، ص ۱۰۹ و ۱۲۱). لذا تألیفات آیت‌الله تسخیری واجد ویژگی‌های خاصی شد که از آن میان می‌توان به توجه عمیق به مقتضیات زمان، اجتناب از پرداختن به مسائل غیرضروری و داشتن نگرش موضوعی به منظور حل قضایای جهان اسلام اشاره کرد. حاصل این آموزش‌ها تألیف و ترجمه ۶۳ عنوان کتاب وزین علمی و وحدت‌آفرین است.

مفسر قرآن

آیت‌الله تسخیری نظریه‌پردازی برجسته در عرصه‌های تفسیر قرآن، فقه مقارن، حدیث و اقتصاد اسلامی بود. از آثار برجسته او در تفسیر قرآن می‌توان به کتاب «المختصر المفید فی تفسیر القرآن المجید» اشاره کرد که آن را به اشاره آیت‌الله شهید صدر و با رویکرد تفسیر موضوعی بر اساس نیازهای جامعه اسلامی (مانند ارائه تحلیل‌های اجتماعی در تحریم ربا) نگاشت.

در کنار آن مقالات ارزشمندی را بر اساس تعالیم قرآنی تألیف کرد که بیانگر توجه وی به حل مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی

جوامع اسلامی است؛ مانند: «شروط الحواره»، «سیدنا ابراهیم علیه‌السلام نمودج الانسان الحضاری الكامل»، «سیدنا موسی علیه‌السلام منقذ المستضعفین فی وجه فرعون رمز الطغیان» و «سیدنا عیسی علیه‌السلام فی وجه التحریف والوهم والمادیه».

نظریه‌پرداز فقه مقارن

در «فقه مقارن» ایشان به دو ایده «فقه تقریبی» و «تقریب فقهی» توجه داشت و به بسط اندیشه تقریب فقهی که مرحوم آیت‌الله سید محسن امین عاملی را نماینده شاخص آن می‌دانست، کمک شایانی کرد. «فقه تقریبی» قبل از آنکه برخاسته از درک ضرورت فقهی معینی برای یک تحلیل عینی و علمی باشد، ناشی از واقع‌گرایی و تنها بر اساس درک ضرورت تقریب است؛ اما «تقریب فقهی» به تحلیل مسائلی اختصاص دارد که در مسیر تحقق عملی «تقریب» قرار گرفته‌اند. نقطه آغاز آن بررسی مسائلی عینی است که در مسیر حرکت تقریب قرار دارند و سپس ارائه راه‌حل جهت برطرف ساختن ابهامات و سوءتفاهمات فقهی است. (همان، ص ۱۳۳ و ۱۳۴).

جایگاه فقهی آیت‌الله تسخیری موجب شد تا ایشان مسئولیت‌های مختلفی را بر عهده گیرد که از آن میان می‌توان به مشاور مقام معظم رهبری در امور فرهنگی جهان اسلام، دبیرکل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، عضویت در مجلس خبرگان رهبری، کمیته فقهی بانک جهانی توسعه اسلامی و نایب رئیس شورای مشورتی سازمان آپسیسکو اشاره کرد.

همچنین ایشان در طول حیات پرپراش، نشان‌ها و جوایز متعددی را از مجامع علمی جهان اسلام دریافت کرد که نشان از اقبال جهانی به اندیشه‌هایش دارد؛ برخی از آنها عبارتند از نشان درجه یک استقلال از سوی مملکت اردن هاشمی، نشان چهره ماندگار از سوی سازمان کنفرانس اسلامی، مدال جهانی سلام از سوی کنفرانس بین‌المللی سلام در هند، مدال طلا از سوی سازمان اسلامی علوم، فنون و فرهنگ آپسیسکو.

متخصص اقتصاد اسلامی

او هوشمندانه در حدیث پژوهی نیز با تأکید بر احادیث مشترک میان فریقین، آثار ارزشمندی را در احادیث مشترک در موضوعات روزه، نماز جمعه، حج و زکات نگاشت که موجب رفع بسیاری از سوءتفاهمات در باره شیعه امامیه شدند.

در کنار سال‌ها تدریس مباحث اقتصاد اسلامی، تألیفات آیت‌الله تسخیری در حوزه اقتصاد اسلامی با استقبال محافل علمی جهان اسلام مواجه شد. از میان آنها می‌توان به «خمسوس در ساقی الاقتصاد الاسلامی»، «الاقتصاد الاسلامی» یا «دروس فی الاقتصاد» اشاره کرد. تخصص کم‌نظیر وی در حوزه اقتصاد اسلامی که به سبب و شیوه استادش شهید صدر به مسائل روز اقتصاد و بانکداری اسلامی می‌پرداخت، باعث شد تا عضو مؤثری در کمیته فقهی بانک توسعه اسلامی (جده) باشد.

مسلط به زبان و ادبیات عربی و اصول بلاغت

آیت‌الله تسخیری از دوران جوانی بهره‌مند از ذوق و قریحه سرشار ادبی بود. تربیت والدش که بر زبان عربی و اصول بلاغت آن مسلط بود، از عوامل شکوفایی استعداد ادبی آیت‌الله تسخیری بود. استعداد او تا به آنجا بود که همواره مایه شگفتی سخنوران نامی و استادان برجسته ادبیات عربی در جهان عرب می‌شد. به همین دلیل، ایشان عضو فرهنگستان زبان عربی دمشق شد. او اشعار لطیفی می‌سرود که نمونه‌های آن «الشفق الوهوب (أوراق و أعماق)» است و این نبوغ را در راه ابلاغ پیام اسلام به کار گرفت و به سائقه نبوغش، مضامین متعالی را در سخت‌ترین برهه حیات سیاسی عراق

به مردم منتقل کرد.

یکی از دلایل دستگیری، تحمل زندان و شکنجه‌های شدید، سرودن اشعاری انقلابی بود که چونان تیری بر سر سفاکان بعثی فرود می‌آمد و آیت‌الله تسخیری را تا مرز شهادت در زندان‌های بعثی پیش برد. او همانند شهید صدر معتقد بود که مسلمانان با وجود تنوع مذهبی خویش، باید زیر پرچم اسلام با دشمنان بجنگند و از این رو، حتی مبارزه با رژیم بعث صدام را به مثابه رویارویی با چالش‌های وحدت اسلامی مورد توجه قرار می‌داد. رویکرد مذکور در اعلامیه مهم آیت‌الله شهید صدر در درخواست از ملت عراق برای انقلاب علیه حکومت صدام مشاهده می‌شود.

روحانی فاضل و متعهد

در خاتمه اشاره به پیام تسلیت مقام معظم رهبری حفظه‌الله به مناسبت رحلت آیت‌الله تسخیری خالی از لطف نیست که «کارنامه این سرو نستوه و خستگی‌ناپذیر در انواع خدمات برجسته در مجامع جهانی اسلامی» را «حقاً درخشان» خوانند و افزودند: «عزم راسخ و دل پرانگیزه ایشان حتی بر ناتوانی‌های جسمانی در چند سال اخیر فائق می‌آمد و حضور مؤثر و برکت وی را در هر نقطه لازم و مفید استمرار می‌بخشید. مسئولیت‌ها و خدمات ایشان در داخل کشور نیز فصل جداگانه و ارزشمندی از تلاش‌های این روحانی فاضل و متعهد است.»

ای فکر و دانش و قلمت وحدت‌آفرین

روشنگر اخوت و تقریب مسلمین

قلب تو ایستاد در این نیمه‌های راه

صاحب‌دلان ز فاجعه دوریت غمین

الفاظ فاخرانه پیام رهبری

در وصف کار و خصلت تو آیتی مبین

«برجسته» و «مؤثر» و «نستوه» و «پر تلاش»

تسخیری! ای معلم فرزانه و امین

راحت ادامه دارد و تسخیر می‌شود

سد نفاق و بی‌خبری در فضای دین

کتابخانه

پژوهشگاه مطالعات تقریبی (۱۴۲۲ق) آیت‌الله تسخیری زبان گویای اسلام و تشیع، (مقدمه) حمید شهریار، تهران، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی.

التسخیری، محمدعلی (۱۴۲۹ق) لمحات من فکر بعض الشخصیات التقربیه (اعداد و تقدیم) الکتور محمد حسن تبرائیان، المجمع العالمی للتقرب بین المذاهب الاسلامیه.

تسخیری، محمدعلی (اسفند ۱۳۷۸ش) گفت‌وگو: تبلیغ جهانی اسلام ناب، مصاحبه‌گر: مسعود اسلامی، مجله کیهان فرهنگی، شماره ۲۶۹. خامنه‌ای، سید علی مقام معظم رهبری (۲۸ مرداد ۱۳۹۹ش) پیام تسلیت در پی درگذشت آیت‌الله تسخیری پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، به نشانی: <https://khl.ink/f/46270>

صداقت ثمرحسینی، کامیار (۱۴۰۱ش) در احوال و اندیشه‌های آیت‌الله شهید سید محمدباقر صدر، تهران (چاپ اول) فرهنگ مشرق زمین با همکاری مرکز اسناد فرهنگی آسیا و پژوهشکده مطالعات سیاسی، روابط بین‌الملل و حقوق پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

برش

اندیشه‌ها و نوآوری‌های آیت‌الله شهید صدر موجب انقلاب فکری بزرگی در آیت‌الله تسخیری شد که با آشنایی او با آیت‌الله شهید مرتضی مطهری دو چندان شد. ایشان مقاله‌ای مهم درباره وجود مشترک این دو اندیشمند بزرگ اسلامی نگاشته و به دین فکری خود به آنان اشاره دارد. لذا تألیفات آیت‌الله تسخیری واجد ویژگی‌های خاصی شد که از آن میان می‌توان به توجه عمیق به مقتضیات زمان، اجتناب از پرداختن به مسائل غیرضروری و داشتن نگرش موضوعی به منظور حل قضایای جهان اسلام اشاره کرد. حاصل این آموزش‌ها تألیف و ترجمه ۶۳ عنوان کتاب وزین علمی و وحدت‌آفرین بود.

سخن به گزافه نیست اگر گفته شود آیت‌الله تسخیری در حوزه ارتباطات اسلامی و دیپلماسی صلح و تقریب اسلامی نه مقدم داشت و نه تالی دارد. بیش از ۶۰۰ سفر خارجی مؤثر و عضویت در مراکز علمی و معتبر جهانی، او را از دنیا دیده‌ترین عالمان تقریبی معاصر ساخته بود

